

О. П. Лотоцька

Маслосоюз

«МАСЛОСОЮЗ» – об'єднання української молочарської кооперації. Виникло на поч. 20 ст. у Галичині. Перша укр. молочар. спілка почала діяти 1 жовтня 1904 у с. Завадів (нині Стрий. р-ну Львів. обл.) під керівництвом О. Нижанківського. 1905 у Стрию засн. Союз руських молочар. спілок, який 1907 реорганізовано в Крайовий союз госп.-молочарський, що 1913 об'єднував бл. 100 молочар. спілок. 1-а світова війна перервала розвиток укр. кооп. молочарства, через брак коштів і підготовлених фахівців молочар. кооперація відновлювалася повільно. 1922 діяло лише 19 укр. молочарень. Улітку 1923 у Стрию створ. Станіслав. філію (нині Івано-Франківськ) Союзу, до керівництва якої увійшли А. Палій, І. Остап'як і Ф. Глум. Згодом до них приєдналися випускники молочар. шкіл Чехо-Словащини О. Лис та А. Мудрик. Завдяки їхнім зусиллям кооп. молочарство почало активно розвиватися на Станіславщині. У березні 1925 сформовано нову дирекцію Союзу в складі А. Палія, А. Мудрика та О. Бачинської, тоді ж його перейм. у Крайовий молочар. союз «М.» у Стрию. Для популяризації кооп. молочарства «М.» разом із Ревізіє. союзом укр. кооперативів від 1926 видавали ж. «Кооперативне молочарство». У 1930-х рр. «М.» організаційно й торговельно охопив майже всі укр. землі, що перебували під владою Польщі. Незважаючи на її протидію, матеріал. і госп. труднощі, у міжвоєн. період вироблено ефективну організац. структуру укр. кооп. молочарства, в основу якої закладено двоступен. систему: рай. молочарні зі збір. пунктами молока й сметани та «М.» із відділами й складами. 1939 у структурі «М.» діяло 9 відділів – у Львові, Станіславі, Тернополі, Луцьку, Стрию, Коломиї (Івано-Фр. обл.), а також Перемишлі, Катовіце і Бельську (нині усі – Польща). «М.» відзначався демократ. формою управління. Відповідно до статуту, керів. органами Союзу були заг. збори, нагляд. рада і дирекція. Діяльність кооп. молочарень контролював Ревізіє. союз укр. кооперативів. Гол. вироб. діяльність проходила в рай. молочарнях та їхніх збір. пунктах. Осн. продукт – масло, виробництво якого зростало, про що свідчило збільшення надходження цього продукту до «М.»: 1926 – 400 т, 1936 – бл. 3 тис. т. «М.» мав власну лаб., у якій перевіряли якість продукції. Від 1926 експортував масло в європ. країни, зокрема 1936 вивезено 616 т переважно до Німеччини, Нідерландів, Великої Британії. З метою розширення асортименту молоч. продукції й урізноманітнення надання послуг у містах створ. цехи для виробництва різних видів сирів, сметани, а також пастеризації молока

тощо. 1926 «М.» розпочав виготовлення бринзи, 1932 у Ворохті (Івано-Фр. обл.), а згодом у Коломиї засн. підприємства з її виробництва. Напередодні 2-ї світової війни Союз мав, окрім рай., 8 міських молочарень у Львові, Стрию, Станіславі, Тернополі, Дрогобичі, Самборі (обидва – нині Львів. обл.), Коломиї, Чорткові (нині Терноп. обл.), а також 2 сироварні – у Коломиї й Тернополі; через власні відділи, склади та крамниці обслуговував понад 205 тис. селян. госп-в. «М.» співпрацював із товариствами «Просвіта», «Сільський господар», «Рідна школа», «Союз українок» та ін. громад. організаціями і тим самим, наперекір польс. владі, докладав зусиль для розвитку укр. нац. життя. У вересні 1939 рад. влада припинила діяльність «М.». У січні 1940 укр. молочар. кооперацію уведено в систему рад. спожив. кооперації. Уникаючи арешту з боку нової влади, дирекція Союзу емігрувала до Німеччини, у червні 1941 після окупації Сх. Галичини нім. військами повернулася до Львова. Нім. влада дозволила відновити діяльність «М.», але обмежила її Галиц. дистриктом, підпорядкувавши одночасно усе молочне госп-во Обл. Союзу молоч. господарства, який перебрав від «М.» тех.-організац. діяльність, залишивши йому торгівлю. У той час «М.» був єдиною управою молоч. кооперації в Галичині і багато зробив для захисту інтересів укр. села перед нім. владою. 1943 в усій Ген. губернії діяла 181 укр. рай. молочарня (зокрема 137 у Галичині), де переробляли понад 220 млн л молока, а їхні товарообороти перевищували 100 млн злотих. Укр. молочар. кооперацію як самост. демократ.-госп. рух знищено після повернення на зх.-укр. землі рад. влади. 1944 «М.» остаточно ліквідований.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху. Нью-Йорк, 1964;
2. Качор А. Мужі ідеї та праці. Вінніпег; Торонто; Клівленд, 1974;
3. Андрій Палій – будівничий та керманіч «Маслосоюзу». Статті, спогади, листи. Т., 2001;
4. Лотоцька О. Виробнича діяльність «Маслосоюзу» на західноукраїнських землях у міжвоєнній Польщі (20-і – 30-і рр. ХХ ст.) // Укр. наука: минуле, сучасне, майбутнє: 36. Т., 2010. Вип. 14–15;
5. Пастернак Н. Масло з конюшинкою // Укр. тиждень. 2010, 12 лют.

Бібліографічний опис:

Маслосоюз / О. П. Лотоцька // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-65983>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).